

L I T E R K A

září 2012

Prázdninové radovánky se pomalu stávají minulostí, vzpomínkou, která hřeje... Jak říká klasik: na každém konci je krásné to, že něco nového začíná... Ano, začíná další část kulturních programů z naší nabídky. Hned v úvodu měsíce se můžete těšit na besedu s osobností, která stála u prvních krůčků rekonstrukce nádherných prostor zdejšího kláštera po jeho navrácení řádu benediktinů po čtyřicetileté odmlce, ing. arch. Josefem Pálkou. Náš host Vám jistě přiblíží i opravy již brzy nově zpřístupněných prostor prelatury. Malou ochutnávkou mohou být jeho odpovědi na naše 3 otázky pro...

- » Editorial
- » Nejblíží akce a výstavy
- » Zářijová výročí
- » Brána Moravského krasu
- » É-TRLI~FRLI
- » Venkovský román Aloise Mrštíka
- » Tři otázky pro Josefa Pálku
- » Pohádkové putování Moravou těšilo Slovácko
- » Z našich sbírek

ještě užili babího léta, zvu Vás s celým kolektivem Památníku na Rajhradskou sobotu, v jejímž průběhu si můžeme nejenom my dospělí, ale i děti povídat o knihách na již 3. Knižním bleším trhu, ale také hrát si i zpívat pod širým nebem. Martina Chmelařová Vás s předstihem pozve na turistický výlet do krasové oblasti opředené množstvím legend a pohádek. Ohlédnutím za právě ukončenou výstavou

věnovanou bratřím Mrštíkům bude přednáška zabývající se venkovským románem, především románovou kronikou Rok na vsi. Věřím, že si z naší nabídky vyberete...

Vaše Romana Macháčková

Verše měsíce
Z Á Ř Í

Miroslav Fišmeister

*Kdosi.
Dělí se dolěva.
Ve snu se scelují.
Motýlí. Motýly.
Bolest.
Otvíráš ve mně bílou trhlínu.*

v září 1911

v tomto měsíci měl poprvé k dispozici celou poslední stranu *Večerů*, přílohy Lidových novin, František Gellner. Stal se v nich tedy jako básník a kreslíř dominantním autorem, spolu s S. K. Neumannem. Vedle Gellnerova odmítání klerikalismu a symbolistně dekadentní poezie nebo výsměchu měšťákům je výrazným rysem jeho uveřejňovaných děl především obrana „českého Brna“, na níž se podílel i Arnošt Heinrich. Od tohoto zářijového čísla také ustupují do pozadí zpravodajské texty uveřejňované na stránkách přílohy (přinášely články a reportáže z různých oblastí) a *Večery* se staly především beletristickým plátkem. O tuto podobu usiloval od prvopočátku hlavně Heinrich. Významný list, který zaznamenal informace např. o ideově vedené soutěži na Národní divadlo v Brně, o nových jeskyních pod Macochou nebo o elektrotechnickém oboru české techniky v Brně, vycházel týdně od 4. února 1911 do 25. července 1914. Kromě stránky obsahové je mezi odborníky vyzdvihována i jeho stránka výtvarná.

**Nejbližší akce a výstavy
Památníku písemnictví na Moravě**

Rendez-vous o desáté

Pravidelné čtvrtední mimořádné programy pro návštěvníky od 9 do 99 let (a více) na vybraná témata vždy v 10 hod.

6. září – Velká Morava; 13. září – Rukopisy; 20. září – J. A. Komenský; 27. září – Literární Morava

5. září, 17 hod., Středěni: Pohledem architekta

Beseda s architektem Josefem Pálkou nejen o rekonstrukci benediktinského kláštera v Rajhradě

13. září, 17 hod., Venkovský román Aloise Mrštíka

Přednáška Kristýny Cimalové navazující na nedávno probíhající výstavu Alois a Vilém Mrštíkové. Drama jihomoravské vesnice z přednáškového cyklu na téma Moravský realismus

22. září, 10–17 hod., Rajhradská sobota – Den plný zábavy pro děti a dospělé:

10–13 hod., Knižní bleší trh

Knižní bleší trh se bude konat na nádvoří benediktinského kláštera, před vstupem do Památníku písemnictví na Moravě. Prodávat i vyměňovat můžete nejen knihy, ale i pohlednice, ex libris, gramofonové desky, magnetofonové pásky, CD, DVD ad.

od 13 hod., Literární postavy – společné malování ve velkém

14.30 hod., Koncert žáků rajhradské pobočky Základní umělecké školy Židlochovice

Přelet nad literárním hnízdem – prezentace dravců ze Záchrané stanice dravých ptáků

Co dokáže pila – řezbáři předvádějí, jak vytvořit dřevěnou sochu

Od 10 hod., Básničky drakovi – literární rukodílna

Čtení o podzimu – čtenářský koutek s podzimní pohádkou
Všetečkovy otázky – soutěž; najděte odpovědi v expozici Památníku

Bránou Moravského krasu

Klub přátel Památníku zakončí turistickou sezonu v sobotu 13. října. Vydáme se do romantické krajiny světoznámých jeskyní, kaňonů a propadání. Básník J. E. Nečas v básni *V srdci naší Moravy* vystihl náladu této krajiny následovně:

*Kdo jde cestou podél skal – po stěnách se dívá,
netuší, že za nimi podsvětí se skrývá
dávnověkých útvarů mohutných a jemných
pod klenbami skalními, v labyrintech temných.
To ten kras náš moravský, do něhož vás vedu!
Hornatina lesnatá, obvyklého vzhledu
na pohled se neliší od přemnohých jiných.
Strpení! Jen vkročte tam do těch hvozdů stinných,
vstupte do té tišiny s hlubokými žleby
rozervaných skalisek vyvztyčených k nebi,
nad nimiž jsou nebesa uzounkým jen pruhem.
Budete jak sevření čarodějným kruhem.*

Moravský kras nabízí krásu a rozmanitost přírody, technické a kulturní památky a také místa s duchovní tradicí. Nachází se zde i unikátní soubor několika desítek pomníků, pamětních desek a studánek, připomínajících lesníky a univerzitní profesory, kteří se zasloužili o vědecké poznání lesů, ale také umělce, které inspirovala krása zdejší přírody. Kromě J. E. Nečase věnoval své verše Moravskému krasu také básník Josef Holý. Josef Merhaut sem zasadil část románu *Vranov*, podobně Eduard Bass humoresku *Krásy našeho Krasu*. Lesnický Slavín začal psát svoji historii v roce 1929, kdy se objevovaly první pomníčky, a rozkládá se převážně v okolí Adamova, Křtin a Olomoučan. Právě tato střední část Moravského krasu bude cílem našeho výletu. Čeká nás trasa dlouhá cca 10 km. Její upřesnění a také informace o srazu účastníků, prosím, sledujte na webových stránkách Památníku nebo v říjnové Literce. Pro případné dotazy volejte na telefonní číslo: 547 229 126. Těší se na Vás Martina Chmelařová.

É-TRLI~FRLI

Valašsko a jeho krajina plná pasek na beskydských „kotárech“, jeskyní, skalních chodeb, „děr“ a podzemních stezek vždy inspirovalo k vyprávění pohádek. Vedle lidových vypravěčů okouzlo i spisovatele, dramatika a publicistu Oldřicha Šuleře. Právě do této oblasti umístil příběh plný dobrodružství, tajemství, taškařic a legráček, knihu *É-TRLI~FRLI aneb Kdy nastane konec světa*. Hlavní hrdina formán Trlifaj je zcestovalý, moudrý, avšak občas také balamut a šprýmař. Ale i jeho doběhnou čerti a on, aby zachránil své právě narozené dítě, je nucen zjistit, kdy nastane konec světa. Tak začíná jeho náročná pouť plná nástrah, úkolů a zajímavých setkání, která vede až k samotnému středu země a na jejímž konci jistě zjistíte, jak je to s oním koncem světa...

Trlifajova dobrodružství svými ilustracemi doprovodila brněnská výtvarnice Libuše Šuleřová, absolventka Střední umělecko-průmyslové školy v Uherském Hradišti a Výtvarné katedry Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Originály ilustrací k této knize byly vystavovány ještě před jejím vydáním v rajhradském klášteře na loňské výstavě *Morava vypráví*. Památník pět z těchto kreseb zakoupil do svých sbírek. Také do samotné knihy můžete nahlédnout v Knihovně Muzea Brněnska. Do vlastní knihovny si ji můžete zakoupit ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.

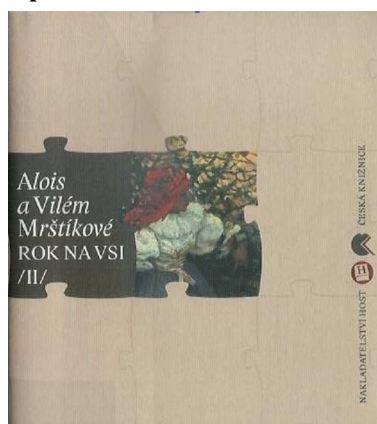
(Oldřich Šuleř: *É-TRLI~FRLI aneb Kdy nastane konec světa*.

Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 2011)

Venkovský román Aloise Mrštíka

Jako doplnění výstavy *Alois a Vilém Mrštíkové. Drama jihomoravské vesnice*, která skončila 26. srpna, se v rámci cyklu přednášek na téma *Moravský realismus* sejdeme potřetí, tentokrát nad tématem *Venkovský román Aloise Mrštíka*.

Po desetileté práci a postupném časopiseckém uveřejňování během 90. let 19. století vydal Alois Mrštík své rozsáhlé dílo *Rok na vsi* s podtitulem *Kronika moravské dědiny* v letech 1903–1904 konečně knižně. Po Vilémově smrti označil Alois jako spoluautora i svého bratra Viléma Mrštíka, se kterým spolupracoval na lyrických pasážích této knihy. Na přednášce 13. září se zaměříme podrobněji na žánr venkovského románu. K návštěvě Vám doporučuji i navazující přednášku kolegyně Romany Macháčkové 16. října, která se bude zabývat zase románem městským. Opozice venkova a města se na konci 19. století v české společnosti a posléze i v literatuře značně vyhrcovala. Země se postupně industrializovala, poddaní už nebyli nevolníky a mohli se volně stěhovat, a to i do měst. Tito lidé pak při svých návratech z města vesnici také ovlivňovali, což bylo vnímáno negativně jako narušování života venkovského obyvatelstva harmonicky sžitého s přírodou.

Za zakladatelku českého vesnického románu je pokládána Karolína Světlá, autorka mimo jiné stejnojmenného díla *Vesnický román*. Zájem o přírodu sílil v literatuře ale již od dob romantismu, klasicismu, i když pokaždé byla příroda zobrazována z jiného úhlu pohledu a s jiným akcentem. V realismu bylo tedy již na co navazovat.

Během přednášky se budeme zabývat rozdílem mezi žánry kronikou a románem a pokusíme se zařadit dílo Aloise Mrštíka do kontextu české literatury. Zmíněni budou autoři jako Božena Němcová, Josef Holeček, Jan Herben, Karel Václav Rais ad. Pokusíme se zodpovědět otázku, co je to svéráz a osobitost venkovských postav a zda je tato jejich

vlastnost jednou z těch nezbytných, které k venkovskému románu patří. Řeč přijde i na počátky regionální literatury a zobrazování určité geografické oblasti literární formou. Snad v rámci věrného realistického popisu zodpovíme i otázku, proč se u nás tolik nedařilo románu dějovému jako románu popisnému – kronikářskému?

V samotném díle *Rok na vsi* se zaměříme na jeho specifika: kompozici, užití nářečí v přímé řeči, pozici vypravěče ve vyprávění, srovnáme lyrické pasáže s dokumentárními, zmíníme se o inspiraci realitou a zauvažujeme nad tím, nakolik se obec Diváky promítla do fiktivní Habruvky. Zkrátka, budeme se snažit pojmout románovou kroniku *Rok na vsi* jako vyvrcholení žánru venkovského románu.

Přednáška se bude konat 13. září 2012 v 17 hod. v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě. Srdečně se těšíme na Vaši účast!

3 OTÁZKY pro

Josefa Pálku

Rekonstrukce části prelatury benediktinského kláštera v Rajhradě není Vaším prvním architektonickým zásahem v tomto objektu. Bylo nutné i přes Vaše dřívější zkušenosti také tentokrát překonávat neočekávané překážky?

Rekonstrukci jednotlivých částí kláštera projektujeme zhruba dvanáct let. Začínal jsem interiérovými úpravami na faře, lépe řečeno „zakrýváním“ necitlivě provedených prací některých profesí, pro vytvoření lepších podmínek shromažďovacích prostor. Následovaly práce na kvadratuře, důraz byl kladen hlavně na prostor historické knihovny a depozitářů. Na Vaši otázku je nutno říct, že každá část je jiná a má svá úskalí. Technicky je největším problémem snížení vlhkosti objektu. Letní refektář byl náročnější na přímou spolupráci s restaurátory. Neočekávanou překážkou pro mne bylo nalezení shody mezi architektem, restaurátorem a orgány památkové péče na řešení jednotlivých částí a detailů. Žil jsem v „omylu“, že po mnoha diskuzích si věci budeme jen upřesňovat. Pokládám za nejtěžší, při snaze dát historickým prostorům novou funkci (např. expozici), nejenom architektonický návrh, ale také dostat do souladu požadavky všech technických profesí.

Myslím si, že takto významný památkový objekt má být rekonstruován s velkou pokorou k autorovi, se snahou vrátit podobu objektu do jeho představ. Zároveň s respektem k současným technickým požadavkům tak, aby bylo možno budovy využívat k určené funkci. Pokud by nebyl přerušen vývoj, zdejší centrum vzdělanosti, jímž klášter byl, by se bez současné techniky tak i tak neobešlo.

Každý z nás máme své pracovní sny. Nosíte i Vy v hlavě nápad na dle Vašich představ „dokonalou stavbu“, kterou se Vám zatím nepodařilo uskutečnit?

Na sny mám již trochu pokročilý věk, ale musím říct, že se mi jich za dobu projektování podařilo řadu zrealizovat. Jedním realizovaným snem je i práce na rekonstrukci tohoto kláštera. Ze zkušenosti musím konstatovat, že při naší práci je přáním spolupracovat s nadšenými kolegy, chytrým a náročným investorem a obětavým dodavatelem.

Kdybych si mohl vybrat, tak návrh galerie bych si zkusil s chutí.

Jaké knihy teď leží na Vašem nočním stolku?

Vrátil jsem se z dovolené ve Francii; na cestu tam jsem si přibalil „Obrázky z Provence“ od Jana Šmída. Vždy si беру na dovolenou knihu, kterou nemám čas číst a na kterou se těším. Zvládl jsem tak *Paměti 1945–1972* od Václava Černého. Jsem typem čtenáře, který má řadu rozečtených knih a dle chuti se k nim vrací. Mám jednu nejmilejší, vždy jsem ji měl při ruce v náročných životních situacích – *Dobry člověk ještě žije* Romaina Rollanda.

Ing. arch. Josef Pálka vystudoval gymnázium v Brně, své vzdělání v oblasti architektury získal v Bratislavě na SVŠT, absolvoval v roce 1968. Následujícího roku se stal samostatným projektantem SPÚO v Brně, kde působil od roku 1974 jako vedoucí týmu a v letech 1984–90 byl vedoucím ateliéru. Od roku 1991 se stal společníkem firmy HEXAPLAN, s.r.o. Brno.

Pohádkové putování Moravou těšilo Slovácko

V období 19. května – 2. září probíhala v Masarykově muzeu v Hodoníně výstava vycházející z výstavy Památníku písemnictví na Moravě *Morava vypráví aneb Moravské mýty, pověsti a pohádky*. Byla zahájena Muzejní nocí 18. května 2012 a nesla název *Pohádky a pověsti Moravy a Slezska*. Tematicky byla rozdělena na dvě části. První část, umístěnou v předsálí, věnovali autoři kořenům oblíbených námětů knížek lidového čtení a jejich tradici v moravské literatuře se zaměřením na postavy známých pohádkových bytostí – Popelky a Meluzíny. Druhá část výstavy, umístěná z větší části v sále, obsahovala kromě odborných textů, které seznamovaly s motivy pověstí a pohádek a sběrateli lidových vyprávění v jednotlivých oblastech Moravy a Slezska, také nejružnější knížky pověstí a také konkrétní texty. Větší prostor byl pak věnován postavám hastrmana, zbojníka, čerta, Ječmínka, mory a bílé paní. Návštěvníci si mohli vyzkoušet podobu čerta, princezny či vodníka a otestovat své znalosti o hradech a také pověstech s nimi spojenými. Výrazným doplňujícím prvkem byl soubor dvaceti dvou ručně vyřezávaných dřevěných loutek a jedenácti ručně malovaných kulis z přelomu 19. a 20. století divadelní společnosti Flaksa – Berousek z Hodonínska a osm dřevorytů Karla Němce ze souboru Strašidla.

(částečně převzato z webových stránek Masarykova muzea v Hodoníně)

Z našich sbírek

V červnu proběhla v Muzeu Brněnska sbírkotvorná komise. Na základě jejího schválení zakoupil Památník do svých sbírek vedle kreseb Libuše Šuleřové i následující:

Soubor šesti ex libris Antonína Odehnala:

VI. Bogdanov – tři koupající se ženy – mědirytina; J. Langhammer – dvě koupající se ženy u přídě korábu – mědirytina; R. Mareček – koupající se ženy u splavu – mezzotinta; Z. Šíma – tiskař s otiskem grafického listu se ženským aktem – mezzotinta; K. Urban – zrcadlení dívky na hladině – mědirytina; Fr. Vaníček – Lysistrata u kašny – mědirytina

Pamětní knihu V. Kovandy – zajímavý dobový dokument, přispívající k dějinám družstva Včela a obecně ilustrující brněnské kulturní dějiny první třetiny dvacátého století.

Opis panovnické ratifikace usnesení zemského sněmu – Olomouc 1574 a zápis ze zasedání zemského sněmu r. 1555.

Knihu Jeřábková, Olga: *Mému muži, Arne Novákovi* s podpisem autorky.

Knihu Tučková, Kateřina: *Vyhnání Gerty Schnirch* s podpisem autorky.

Knihu Hlušíčka, Jiří: *Ještě že mám vzpomínky* s podpisem autora.

Bibliofilii Lasák, Oldřich: *Moravský kumšt v košili*. Vyškov: Fr. Obzina, 1926. Výtisk č. 225.

Zajímavý soubor autorsky signovaných publikací, v mnoha případech cenných vydání, z pozůstalosti novoměstského uměleckého knihvazače, bratra spisovatele J. V. Plevy, Bohuslava Plevy. Jde o významný přírůstek do sbírky signovaných vydání děl moravských a českých autorů.

Odešla paní Dana Černá

Po dlouhé a těžké nemoci nás opustila paní Dana Černá, jedna z těch, kdo patřili k prvním hodinám Památníku. Několik let se obětavě a vždy usměvavá starala o pořádek a čistotu, mnohokrát přispěla svým výtvarným talentem. Pokračující nemoc ji nakonec přinutila k odchodu do invalidního důchodu, až se v pátek 17. srpna její nelehká životní pouť uzavřela. Budeme na ni s láskou vzpomínat.

Vydává Muzeum Brněnska, příspěvková organizace

připravuje Památník písemnictví na Moravě

Klášter 1, 664 61 Rajhrad

tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

www.muzeumbrnenska.cz/rajhrad.htm

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Romana Macháčková

Autoři textů: Kristýna Cimalová, Martina Chmelařová, Romana Macháčková

Vychází desetkrát ročně, číslo 7, ročník 6.